

ריבונות מיוחדת

לא שחור או לבן:

מודלים מהעולם הדמוקרטי המערבי לאוטונומיות והסדרים מדיניים מיוחדים

*הנייר נכתב במסגרת פרויקט של מחלקת המחקר על פתרונות מדיניים יצירתיים בין ישראל לפלסטינים

הביטחוניסטים

על תנועת הביטחוניסטים

הביטחוניסטים הינה תנועה המונה למעלה מ-17,000 קצינים בכירים, מפקדים, לוחמים במילואים ויוצאי כלל זרועות הביטחון שקמה על מנת להגן על צרכיה הביטחוניים של מדינת ישראל באופן שיאפשר את קיומה ושגשוגה לדורי דורות.

הקו שלנו ברור: אנו דבקים בזכותה של מדינת ישראל לשכון בגבולותיה הבטוחים, הם גבולות ארץ ישראל; מאמינים כי צרכיה הביטחוניים של מדינת ישראל נמצאים בראש סדר העדיפויות הלאומי; ומאמינים כי למדינת ישראל אין את הפריבילגיה להפסיד באף מלחמה. על צה"ל לפעול בחופשיות בכל מרחב בכדי לממש את אחריותו ולהגן על מדינת ישראל. נבהיר כי התנועה איננה מפלגתית, אלא רואה לנגד עיניה את הערכים והחזון המגדירים אותה. הועד המנהל של התנועה: האלוף במיל' גרשון הכהן, האלוף במיל' יצחק ג'רי גרשון (יו"ר), פרופ'

אלכסנדר בלוי, תא"ל במיל' אמיר אביבי (מנכ"ל) בין חברי התנועה: אלוף במיל' יוסי בכר, אלוף במיל' כמיל אבו רוקון, אלוף במיל' יוסי משלב, ניצב בדימ' שלמה קעטבי, תא"ל במיל' חסון חסון, תא"ל במיל' הראל כנפו, תא"ל במיל' אביגדור קהלני, תא"ל במיל' יוסי קופרווסר, אל"מ במיל' טל בראון, סא"ל במיל' ירון בוסקילה (מזכ"ל)

הביטחוניסטים ע"ר 580697472 idsf.org.il

מחברי המחקר: עו"ד אלי קירשנבאום, אור יששכר ייעצו לכתובת המחקר: תא"ל במיל' יוסי קופרווסר, סא"ל במיל' עו"ד מוריס הירש, תא"ל במיל' אמיר אביבי, ד"ר מרטין שרמן, פרופ' יוג'ין קונטורוביץ'

עיצוב גרפי: חסיה אביטן
קרדיט למפות: Google Maps

הברירה החדשה

או ריבונות מלאה או "כיבוש"? תקדימים מהעולם מוכיחים שאפשר ריבונות מיוחדת.

צילום: המרפסת של המדינה

טריטוריות וקולוניות אשר אינן חופשיות להצביע בבחירות ולקבוע על עתידן בתחומי חוץ, ביטחון ואזרחות על אף שהן כפופות לסמכות הפרלמנט והכתר. כפועל יוצא מזה ישנם 6 סוגים שונים של אזרחות בריטית, כולל "נתין", "בעל מוצא" ו"בעל חסות". כל זאת, כאמור, תוך עמידה מוחלטת בתנאי החוק הבינלאומי ובהסכמה מלאה של הקהילה הבינלאומית.

מדינת ישראל איננה הולנד, ארה"ב או בריטניה, והיא מקיימת צורה דמוקרטית ייחודית המהווה בבסיסה בית לאומי לעם היהודי אשר בחוקיו ובמהותו נועד לשרת מטרה ציונית זו.

המודלים האחרים מתבססים ברובם גם על מציאות קולוניאליסטית אשר איננה משקפת את החיבור העמוק של העם היהודי לארצו, בניגוד לאמריקאים בסמואה או להולנדים בקורסאו; ואינם כוללים ישות אשר מטרתה המוצהרת לנהל מאבק מזויין עד חורמה בישות ה"מנהלת". אשר על כן, כאמור, לא מוצע לאמץ מודל מסוים על כל מרכיביו, אלא להיפתח לאפיקים נוספים שיוצאים מהקופסה על מנת להגיע לפתרון הולם שתואם את מצבנו הייחודי.

מחקר זה יוצא למסע מסביב לעולם מתוך שאלת גג מהותית – מהי ריבונות מיוחדת?

סידורים מדיניים ייחודיים אלה מבטאים את רצונה של המדינה הריבונית להבטיח את האינטרסים שלה דרך שליטה מסוימת על ענייני החוץ, הביטחון וההגירה של הטריטוריות תוך מתן חופש אזרחי בהיקף נרחב לנהל את ענייניהן הפנימיים, תוך הסכמה מלאה מצד הקהילה הבינלאומית ותוך עמידה מלאה בחוק הבינלאומי.

אין לראות באף אחד מהמקרים שיתוארו להלן מודל שניתן להתאימו כפי שהוא או אפילו בשינויים קלים למקרה הישראלי-פלסטיני. כל מקרה הוא ייחודי ונוצר בהקשר מסוים שאליו הוא הותאם, ואי אפשר לנתקו מהקשר זה, ועם זאת, יתכן שהיכרות עם מקרים אלה תעודד חשיבה יצירתית בהקשר הייחודי והכל כך מסובך של הסכסוך המתמשך בין ישראל לפלסטינים.

המחקר מתמקד בהרחבה בשלושה מהם: המודל ההולנדי, המודל האמריקאי והמודל הבריטי.

כך למשל, הולנד מחזיקה בשש טריטוריות בקריביים בעלות מעמד משתנה, שתושביהן אינם נהנים מחופש לקבוע את עתידם בתחומי חוץ, ביטחון ואזרחות ולא מזכות הגירה אוטומטית להולנד האירופית, על אף שהם כפופים להחלטות הפרלמנט והכתר בעניינים אלה. ארה"ב מחזיקה בטריטוריות בלתי משולבות שאינן במעמד מדינה ותושביהן אינם זכאים להצביע בבחירות, ולא תמיד בעלי אזרחות אמריקאית, על אף שהם משלמים מיסים, מתגייסים לצבא וכפופים לסמכות הקונגרס והנשיא. בריטניה שולטת על

על אף הדיון הציבורי הער ביחס לעתיד השליטה הישראלית בשטחי יהודה ושומרון, מבט מפוכח יותר מגלה כי הוויכוח הסוער הוא בעיקר סביב הפרטים הקטנים ולא סביב המהות. מצד אחד, האגף הימני של המפה הפוליטית לא מציע ריבונות מלאה בכל שטחי יהודה ושומרון – תוכניות של גורמים פוליטיים מהימין כוללות ישות פלסטינית בפורמט כלשהו (מדינה, אוטונומיה, שלטון עצמי וכו') בלפחות חלק מיהודה ושומרון. מצד שני, גם האגף השמאלי של המפה הפוליטית לא מאמין בנסיגה מלאה לקו שביתת הנשק של 1949 – רוב הפתרונות של גורמים מהשמאל מדברים לפחות על שליטה ישראלית בבקעת הירדן, ריבונות ישראלית בגושי התיישבות, ופירוז אפקטיבי של היישות הפלסטינית. כך או כך, ישנה הסכמה רחבה על כך שפתרון אמצע יצירתי הוא הדרך המעשית לגשת לסוגיה, פתרון אשר מבטיח את ביטחונה הלאומי של ישראל ומתחשב במצב הפלסטינים וצרכיהם במידת האפשר.

ברם, למיטב ידיעתנו עוד לא יצא מחקר מקיף ומסודר שסוקר תקדימים מהעולם של שטחים בעלי מעמד ריבוני מיוחד. הואיל וכל יישות פלסטינית שתקום (אם בכלל) תצטרך להיות בעלת מאפיינים ריבוניים מיוחדים (או מוגבלים), יהיה זה נבון ללמוד ממקרי בוחן אחרים שיישמו פתרון של ריבונות מיוחדת על מנת להתמודד עם מצב גאו-פוליטי ייחודי, הגם ברמה התיאורטית בלבד.

מחקר זה מציג למעלה מ-60 מודלים הקיימים בעולם לטריטוריות, שטחי חסות ואזורים בעלי ריבונות מיוחדת.

סקירת הריבונות המיוחדת:

• מסע בעולם: הפרכת הנחות היסוד של תומכי "פתרון שתי המדינות" הנוכחי

- 66 טריטוריות מיוחדות ברחבי העולם: לא כל טריטוריה בעולם היא מדינה עצמאית
- שטחי מחלוקת בעולם שאין דרישה להקים בהם מדינות עצמאיות
- שטחים ללא רציפות טריטוריאלית - מדינות מובלעות, מובלעות חוץ, טריטוריות בלתי רציפות, טריטוריות מעבר לים: לא כל ישות מדינית מתקיימת בשטח יחיד ורציף

• שלושת המודלים המרכזיים: ההולנדי, האמריקאי והבריטי

- בחינת היצירתיות במודלים אל מול הציפיות של המדינות שמיישמות אותם לגבי ישראל
- המודל ההולנדי
- המודל האמריקאי
- המודל הבריטי

מסע בעולם - מובלעות, טריטוריות מעבר לים, ו-66 טריטוריות חסות או איזורים בעלי ריבונות מיוחדת

66 יוצאים מן הכלל

מחלקת המדינה האמריקאית מפרטת 66 שטחי חסות ואיזורים בעלי ריבונות מיוחדת אשר אינם נופלים בקטגוריה של מדינה ריבונית בהיקף מלא, ועם זאת מקובלים לחלוטין על הקהילה הבינלאומית.

	הריבון	שם הטריטוריה		הריבון	שם הטריטוריה		הריבון	שם הטריטוריה
48	United States	Palmyra Atoll	24	United Kingdom	Gibraltar	1	United Kingdom	Akrotiri
49	Undetermined	Paracel Islands	25	Denmark	Greenland	2	United States	American Samoa
50	United Kingdom	Pitcairn Islands	26	United States	Guadeloupe	3	United Kingdom	Anguilla
51	United States	Puerto Rico	27	United States	Guam	4	None	Antarctica
52		Reunion	28	British Crown Dependency	Guernsey	5	Netherlands	Aruba
53	France	Saint Barthelemy	29	Australia	Heard Island and McDonald Islands	6	Australia	Ashmore and Cartier Islands
54	United Kingdom	Saint Helena, Ascension, and Tristan da Cunha	30	China	Hong Kong	7	United States	Baker Island
55	France	Saint Martin	31	United States	Howland Island	8	United Kingdom	Bermuda
56	France	Saint Pierre and Miquelon	32	British Crown Dependency	Isle of Man	9	Norway	Bouvet Island
57	Netherlands	Sint Maarten	33	Norway	Jan Mayen	10	United Kingdom	British Indian Ocean Territory
58	United Kingdom	South Georgia and the South Sandwich Islands	34	United States	Jarvis Island	11	United Kingdom	Cayman Islands
59	Undetermined	Spratly Islands	35	British Crown Dependency	Jersey	12	Australia	Christmas Island
60	Norway	Svalbard	36	United States	Johnston Atoll	13	France	Clipperton Island
61	New Zealand	Tokelau	37	United States	Kingman Reef	14	Australia	Cocos (Keeling) Islands
62	United Kingdom	Turks and Caicos Islands	38	China	Macau	15	New Zealand	Cook Islands
63	United Kingdom	Virgin Islands, British	39	France	Martinique	16	Australia	Coral Sea Islands
64	United States	Virgin Islands, U.S.	40	France	Mayotte	17	Netherlands	Curaçao
65	United States	Wake Island	41	United States	Midway Islands	18	United Kingdom	Dhekelia
66	France	Wallis and Futuna	42	United Kingdom	Montserrat	19	United Kingdom	Falkland Islands (Islas Malvinas)
			43	United States	Navassa Island	20	Denmark	Faroe Islands
			44	France	New Caledonia	21	France	French Guiana
			45	New Zealand	Niue	22	France	French Polynesia
			46	Australia	Norfolk Island	23	France	French Southern and Antarctic Lands
			47	United States	Northern Mariana Islands			

רציפות טריטוריאלית?

יש הטוענים שאי-רציפות טריטוריאלית, או ביזור שטחיה של ישות מדינית למספר חלקים, אינו מאפשר לקיים מדינה הלכה למעשה. על פי בחינה של תקדימים מרחבי העולם, ניתן לעמוד על יותר מדוגמה אחת שבה הטריטוריה הריבונית של המדינה איננה רציפה.

המסתמכת על אמנות או מלחמות מהעבר, כמו **Büsingen Baarle-Hertog** הגרמנית בשווייץ, או רכוש משפחתי ארוך-שנים כמו אוסף הטריטוריות **Baarle-Nassau** ההולנדי. הבלגי בתוך הכפר ההולנדי.

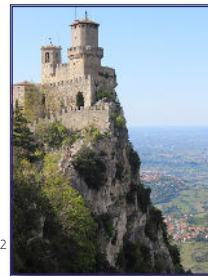
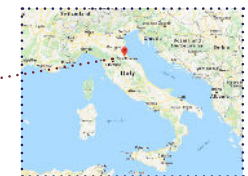
במקרים רבים, מדובר בטריטוריות בעלות חשיבות אסטרטגית למדינת האם שלא ויתרה עליהן, כגון גיברלטר עבור בריטניה החולשת על מיצרי גיברלטר, שמגשרים בין הים התיכון לאוקיינוס האטלנטי, או סאוטה ומליה הספרדיות בצפון אפריקה, מצידו השני של אגן הים התיכון. במקרים אחרים מדובר בפשרה משפטית

מובלעות טריטוריות אלה מתחלקות למספר סוגים:

מובלעת-פנים: מדינות המוקפות לחלוטין (landlocked) במדינה אחרת (enclave)

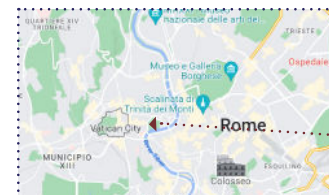
ישנן 3 דוגמאות כאלה בעולם:

- **סן מרינו** - הרפובליקה החוקתית, וייתכן שאף המדינה הריבונית הרציפה הותיקה בעולם, מוקפת לחלוטין בטריטוריה איטלקית בצפון המדינה | **אוכלוסיה** (2022): 34 אלף | **שטח**: 61 קמ"ר

2

- **הותיקן** - לא הצטרפה לאיחוד האיטלקי של המאה ה-19 ונתרה טריטוריה עצמאית בלב רומא, מוקפת לחלוטין בטריטוריה איטלקית | **אוכלוסיה** (2022): 510 | **שטח**: 0.44 קמ"ר (המדינה הקטנה בעולם)

3

4

לסוטו - מדינה המוקפת במדינת דרום אפריקה.

שטח זה נכבש על ידי ההולנדים ולאחר מכן הפך לטריטוריה בריטית. מעמד זה של מובלעת-חוץ בריטית נותר לאחר הכרזת העצמאות של דרום אפריקה ב-1961, עד שהפכה למדינה ריבונית עם הכרזת העצמאות של לסוטו ב-1966.

5

2 https://en.wikivoyage.org/wiki/San_Marino#/media/File:Castello_di_San_Marino.JPG
 3 [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vatican_City_in_Europe_\(zoomed\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vatican_City_in_Europe_(zoomed).svg)
 4 <https://wikitravel.org/en/File:800px-VaticanCityentrance.jpg>
 5 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Border_Lesotho-South_Africa.jpg
 6 https://www.researchgate.net/publication/41592450_A_Theory_of_Enclaves

• **סאוטה ומליה (Ceuta and Melilla)**

שתי מובלעות השייכות לשטחה הריבוני של ספרד הנמצאות על אגן הים התיכון ביבשת אפריקה, מוקפות בטריטוריית מרוקו. הראשונה נכבשה על ידי פורטוגל ב-1415 והועברה לספרד ב-1668 במסגרת אמנת ליסבון, והאחרונה נכבשה על ידי ספרד במסגרת "הכיבוש מחדש" מידי המוסלמים (Reconquista) ב-1497.

• **מובלעת-חוץ: טריטוריה של מדינת האם שמוקפת לחלוטין (landlocked) בטריטוריות של מדינה אחרת אחת או יותר (exclave).**

מחקר שנערך ב-2007 מנה **282 מובלעות-חוץ שונות בעולם**, שבהן מתגוררת אוכלוסיה של 3 מיליון נפש. באירופה לבדה ישנן לפחות 9 מובלעות, חלקן עיירות השייכות למדינת האם המוקפות במדינה אחרת, במקרה קיצון אחד 22 מובלעות בתוך עיירה אחת.

- **איחוד האמירויות ועומאן** - בתוך איחוד האמירויות ישנה מובלעת בעלת שטח של 75 קמ"ר בשם מדחה (Madha) השייכת לעומאן, ובתוכה מובלעת-נגד (counter-enclave) בשם נחוה (Nahwa) השייכת לאמירות א-שארג'ה שבאיחוד האמירויות. שרטוט הגבולות הסופי התבצע בשנת 1966 ומקורו בהכרזת נאמנות שבטית (declaration of allegiance) של בני נחוה לאמירות א-שארג'ה.

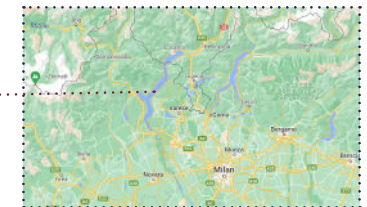
8

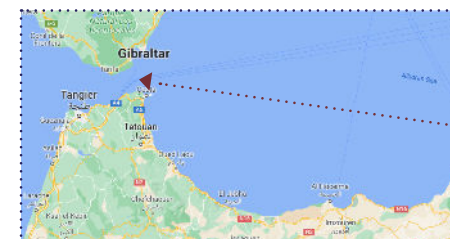
7

- **מובלעת איטלקית בשווייץ** - מעבר לגבול האיטלקי על אגם לוגנו שבשווייץ נקבעה טריטוריה איטלקית, Campione d'Italia השייכת למחוז לומברדיה, המוקפת בטריטוריה שווייצרית.

- **גיברלטר** - גיברלטר היא טריטוריה בריטית בעלת חשיבות אסטרטגית על אגן הים התיכון, במיצר המחבר בינו לבין האוקיינוס האטלנטי. החזקה זו של בריטניה בשטח גרמה למתיחות בינה לבין ספרד לאורך השנים. הטריטוריה נכבשה על ידי בריטניה ב-1704 וספרד הכירה בכך במסגרת אמנת אוטרכט ב-1713.

7 <https://mapsontheweb.zoom-maps.com/post/643908115656540160/uaes-counter-enclave-of-nahwa-in-omans-madha>
 8 <https://www.flickr.com/photos/travelanddance/51870083644>

9

22 מובלעות בלגיות בתוך עיירה הולנדית אחת - מקרה חריג זה כולל North Brabant במחוז Baarle-Nassau עם בלגיה בשם Baarle-Hertog, בתוך כפר הולנדי שבהולנד. תסבוכת טריטוריאלית זו נובעת מבעלות משפחתית על נכסים עוד מימי הביניים, שהועצמה עם הכרזת העצמאות של בלגיה מהולנד ב-1833. סידור מדיני זה הוסדר סופית רק ב-1995. עיירה זו מפורסמת בכך שהגבול הבלגי-הולנדי חוצה בניינים מסויימים, הגבול מסומן על אבני מדרכה, ועל כל בניין מונף דגל או הולנדי.

10

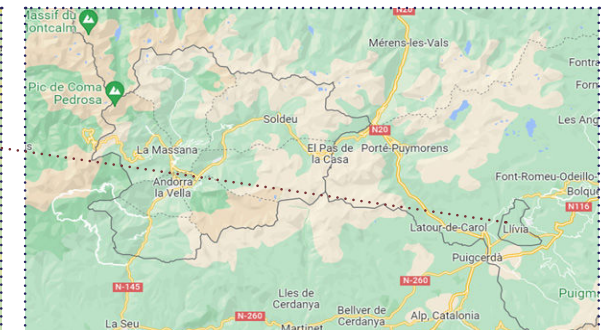

11

מובלעת ספרדית בצרפת - העיירה הספרדית Llivia נמצאת במרחק 2 ק"מ משטח ספרד בתוך שטח צרפתי ומהווה מובלעת המוקפת בטרטוריה צרפתית, סידור שמקורו במסגרת אמנת הפירנאים מ-1659. היא משתייכת למחוז Girona בספרד ומוקפת על ידי מחוז הפירנאים הצרפתי. בשנת 2021 עמדה אוכלוסיית העיירה על 1,504 תושבים בלבד.

12

9 https://twitter.com/SolihullScoop/status/730852675424813056?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwtterm%5E730852675424813056%7Ctwgr%5E8d9e79d78e9bd67145d78312c9c0ce452f51602e%7Ctwcon%5Es1__&ef_url=https%3A%2F%2Fwww.telegraph.co.uk%2Ftravel%2Fdestinations%2Ffeurope%2Farticles%2Fquirky-european-enclaves-where-cultures-collide%2F
 10 <https://www.bbc.com/travel/article/20171210-europes-strange-border-anomaly>
 11 https://www.citypopulation.de/en/spain/cataluna/girona/17094__ll%3C3%ADvia/
 12 <https://barrysborderpoints.com/country-visits/spain/llivia-a-spanish-enclave/>

טריטוריות בלתי רציפות:

מובלעות משמעותיות בשטחן שמנותקות משטחה של מדינת האם על ידי טריטוריה של מדינות אחרות.

- קלינינגרד - זוהי טריטוריה רוסית המנותקת מרוסיה על ידי המדינות הבלטיות, אשר הכריזו על עצמאותן מברית המועצות והותירו שטח זה מופרד ממדינת האם, על אגן הים הבלטי. לפני מלחמת העולם השנייה טריטוריה זו הייתה בשליטת גרמניה כחלק ממחוז מזרח פרוסיה, ולאחר המלחמה ברית המועצות סיפחה אותה לשטחה.

- אלסקה וארה"ב-

אלסקה היא טריטוריה אמריקאית שנרכשה מרוסיה ב-1867 ומופרדת משטח האם של ארה"ב (Mainland United States) על ידי קנדה. ניתן להגיע לאלסקה ממדינת האם רק דרך שטחה היבשתי או הימי של קנדה.

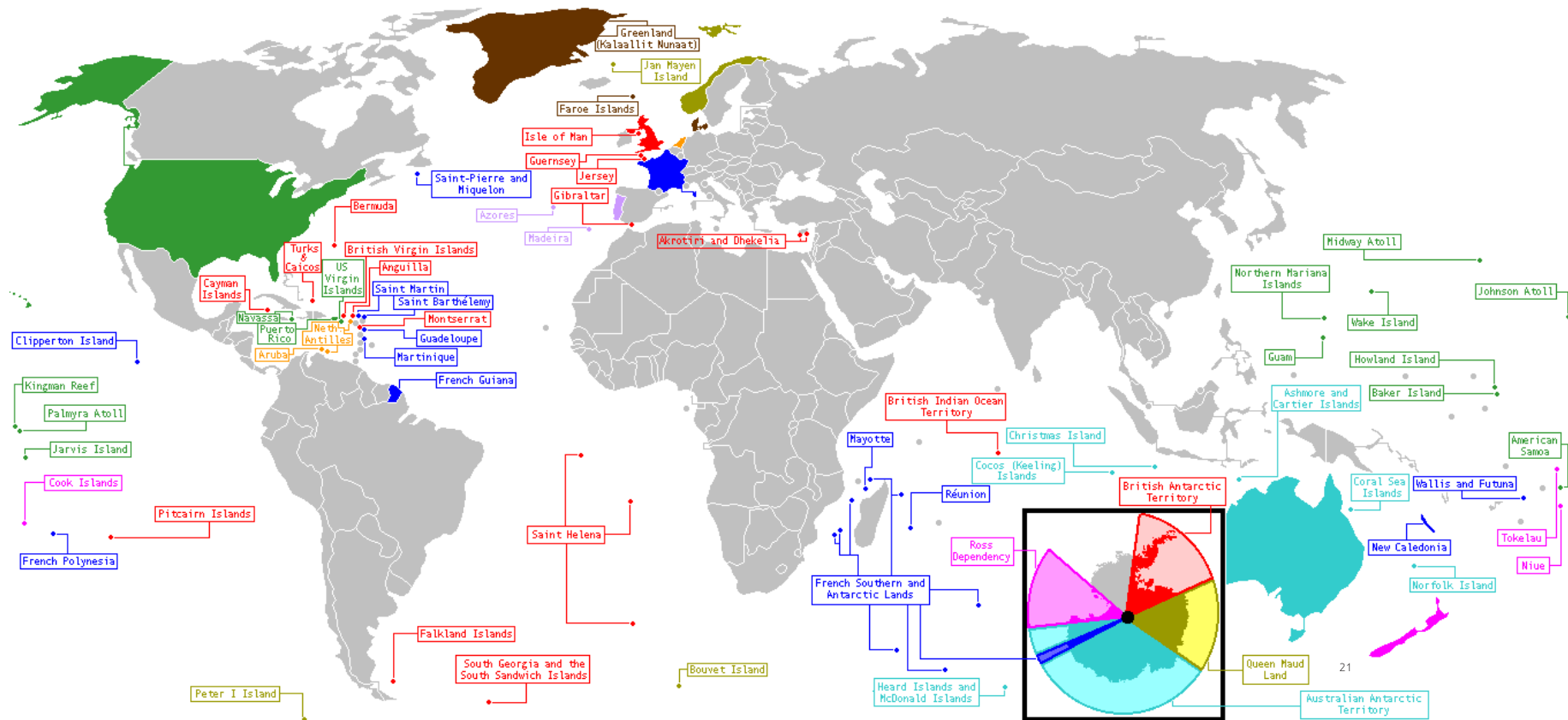

- אזרבייג'אן - חבל נחצ'יוויאן (Nakhchivian) המתקרא Nakhchivian Autonomous Republic הוא טריטוריה אזרית המנותקת משטח מדינת האם אזרבייג'אן על ידי ארמניה וגובלת בנוסף בטורקיה ממערב ובאיראן מדרום. לחבל היסטוריה ארוכה של שייכות לאיראן עד שעבר לידיים רוסיות במסגרת אמנת טורקמנצ'אי מ-1828, עבר מספר שינויים אדמיניסטרטיביים תחת האימפריה הרוסית עד שנכבש לזמן קצר על ידי האימפריה העותמנית, והכריז על שייכותו לאזרבייג'אן בעת הקמתה עם התפוררות ברית המועצות ב-1990.

טריטוריות מעבר לים

מספר רב של מדינות, כולל דמוקרטיות מערביות, מחזיקות בטריטוריות מעבר לים, חלקן מחוז אינטגרלי ממדינת האם השותף בתהליך הדמוקרטי, חלקן שטחי חסות, ואחרות בעלות מעמדות שונים. לא כל תושבי הטריטוריות האלה זכאים לאזרחות של מדינת האם, הגם שהם נשלטים על ידיה, וחלקם או תושבים או "nationals" של מדינת האם. בין המקרים הבולטים של מעמד אזרחי זה הוא "הטריטוריות הבלתי משולבות" של ארה"ב (the unincorporated territories of the United States).

ישנן 58 טריטוריות מעבר לים ברחבי העולם. המדינה המחזיקה במספר הטריטוריות הרב ביותר היא בריטניה (17), ולצידה צרפת, הולנד, אוסטרליה, ארה"ב, סין, דנמרק, הולנד ונורווגיה.¹⁴

מדד החירות

הטריטוריות המיוחדות הבאות שנמצאות תחת שליטתן של ארה"ב | צרפת | בריטניה | הולנד | וסין מדורגות על פי הקריטריונים הבאים באיזון זכויות מול חובות: שלוש דרגות האוטונומיה, סקירה של ספקטרום המודלים

רמת אוטונומיה גבוהה / מגבלות / אזרחיות נמוכות	רמת אוטונומיה משמעותית / מגבלות אזרחיות משמעותיות	רמת אוטונומיה נמוכה / מגבלות / אזרחיות גבוהות	
<p>ארה"ב: הטריטוריות הבלתי משולבות פורטו ריקו, גואם, וירג'ן איילנדז ומחוז קולומביה</p> <p>בריטניה: הקולוניות הבריטיות כגון גילברטר ואיי פוקלנד</p>	<p>שטחי חסות של הכתר הבריטי, כולל האי מאן ואיזורי השיפוט ג'רזי וגרנזי [בשונה מהקולוניות "טריטוריות בריטיות מעבר לים"]</p>	<ul style="list-style-type: none"> סמואה האמריקאית הולנד: טריטוריות ארובה, קורסאו וסן מרטן 	דוגמאות
<p>תחת ריבונות מלאה אך אינם זכאים להצביע לפרלמנט</p>	<p>סטטוס חצי-מדינתי; אינם זכאים להצביע לפרלמנט</p>	<p>מדינת האם מחזיקה בריבונות מלאה בעוד התושבים אינם אזרחים, אינם זכאים להצביע לפרלמנט</p>	רמת האוטונומיה, שליטה על יחסי חוץ וביטחון
<p>אוטונומיה אדמיניסטרטיבית מקומית אבל כפופה לכל החוקים הלאומיים; תחת סמכות חקיקתית מלאה של המחוקק הלאומי וכפופים לחוקה הלאומית; כפופים למיסוי ולגיוס</p>	<p>הפרלמנט מחזיק בסמכות חקיקתית עליונה עליהם בענייני ביטחון, אזרחות וייצוג דיפלומטי. הוא גם מוודא ששטחי החסות מתנהלים "משילות תקינה" - מתערב באופן חד צדדי כדי למנוע "קריסה של הסדר הציבורי או שלטון החוק", או "שחיתות מערכתית".</p> <p>דגל נפרד ומאפיינים ריבוניים "סמליים" אחרים כמו בולים וסיומות דומיינים</p>	<p>ארה"ב: החוקה האמריקאית לא חלה על סמואה האמריקאית, כך שאין בה חופש דת - דבר המתיר לטריטוריה להחיל חוקים דתיים משלה. הקונגרס האמריקאי יכול לקבוע חקיקה הגוברת על החקיקה המקומית.</p> <p>הולנד: החוק ההולנדי לא חל על הטריטוריות בקריביים - רק "החוקה של ממלכת הולנד".</p> <p>החוקה של הממלכה מעניקה לפרלמנט ההולנדי סמכות בענייני חוץ וביטחון, ויכולה לגבור על חקיקה מקומית גם בענייני זכויות אדם, משילות תקינה וסדר ציבורי.</p> <p>לכל אחד מהאיים ההולנדים יש איזור חיוג משלו</p>	מידת השליטה של מדינת האם על ענייני הפנים
<p>בדרך כלל אזרחי מדינת האם ללא דרכון נפרד</p>	<p>דרכון נפרד</p>	<p>ארה"ב: תושבי סמואה האמריקאית נחשבים ל-"US Nationals" ובעלי דרכון נפרד</p> <p>הולנד: תושבי הטריטוריות הם אזרחי "ממלכת הולנד" אבל לא תושבים חוקיים של מדינת הולנד, ומכאן אינם אזרחי האיחוד האירופי ואינם מורשים להגר, לעבוד או לנוע בחופשיות באיזור שנגן</p>	אזרחות
<p>רשאים לנוע בחופשיות אל מדינת האם; אזרחי מדינת האם רשאים להיכנס אליהן. ההצבעה בבחירות מותרת רק כאשר הם נוכחים פיזית במדינת האם</p>	<p>דה-פקטו ללא בקרת הגירה, למרות שהפרלמנטים המקומיים יכולים להגביל את זמינות הדיור והתעסוקה לאזרחי בריטניה</p>	<p>תושבי הטריטוריות לא מורשים אוטומטית להגר למדינת האם. גם אם הם מתקבלים כמהגרים, אין להם זכות אוטומטית להצביע</p>	הגירה

המודל ההולנדי

מיסוי ללא ייצוג, אוטונומיה בתנאים מוגבלים

על פי המודל ההולנדי, ממלכת הולנד מורכבת מארבע מדינות אוטונומיות ("המדינות המרכיבות", "constituent countries"): מדינת הולנד, לצד שלוש מדינות בקריביים - ארובה, קורסאו וסן מרטן. האחרונות אינן נהנות מזכות הצבעה לפרלמנט ההולנדי בו בזמן שהן נמצאות תחת שליטתה הצבאית, המדינית וההגירתית המוחלטת של הולנד. מלך הולנד והפרלמנט בהולנד הם בעלי האמירה האחרונה באותם איים מרוחקים בקריביים, ולאלה אין אפשרות להכריז עצמאות או להתנגד להחלטות מדינת האם.

בנוסף, הולנד שולטת בשלושה איים קריביים בשם בונייר, סאבה וסן אוסטזיוס (Bonaire, Saba, St Eustatius) שהם בעלי מעמד של "גופים ציבוריים" השייכים למדינת הולנד כפי שמפרשת זו החוקה ההולנדית, מעמד זהה לרשויות מקומיות בהולנד עם התאמות לגודלם ולמרחקם מהחלק האירופאי של ממלכת הולנד.

עיקרי המודל ההולנדי:¹⁶

אזרחות: כמו תושבי סמואה האמריקאית, מי שנולד במקומות אלה איננו אזרח הולנד, אלא רק של "ישות האם", כלומר ממלכת הולנד. פירוש הדבר שהם אינם מוצגים כלל בבחירות לפרלמנט ההולנדי. מעבר לכך, אותן "מדינות מרכיבות" בעלות סמכות להגביל הגירה אליהן ומהן, מה שאומר שהולנד איננה נדרשת לקבל לשטחה את תושבי האיים לתושבות קבע, ולהיפך.

סמכות חוקית: בעוד שלהולנד יש יכולת מוגבלת לחוקק עבור "המדינות המרכיבות" מבלי הסכמתן בעניינים פנימיים, סעיף 3 של החוקה של ממלכת הולנד קובעת שלממלכה יש סמכות עליונה בעניינים "חיצוניים", הקרויים "ענייני הממלכה" (Kingdom Affairs). אלה כוללים יחסי חוץ וייצוג דיפלומטי, וענייני ביטחון - עצמאותה והגנתה של הממלכה. "מדינות מרכיבות" אינן מיוצגות בגוף המחוקק של הממלכה - פרלמנט הולנד.¹⁷

יחסי חוץ: רק הממלכה יכולה להיקרא מדינה (State) ורק לה יש ייצוג בינלאומי. יש שר חוץ אחד ומשרד חוץ אחד, כולל שגרירויות ונציגויות בעולם, שמייצגות את

אחת מהמדינות המרכיבות. לכל אחת מהן יש פרלמנט משלה, אך "ענייני הממלכה" מיוצגים במועצת השרים של הממלכה, שכוללת שרים מהולנד כמו גם שלושה שרים, אחד מייצג כל אחת ממדינות הקריביים. לעומתן, ל"גופים הציבוריים" של הולנד, כלומר שלוש הטריטוריות בקריביים תחת מדינת הולנד עצמה, יש אוטונומיה פחותה בהרבה מאשר זו של המדינות המרכיבות והממלכה משחקת תפקיד מרכזי בענייני הפנים שלהם. "המשרד ההולנדי לענייני הולנד הקריבית" ("Rijksdienst Caribisch Nederland") שבראשו נציג הממלכה מחזיק במשרד בכל אחד משלושת האיים האלה, מייצג את כל המשרדים ההולנדיים מלבד משרדי החוץ וההגנה, שעובדים עבור כלל הממלכה, והוא המעסיק של כל עובדי הציבור על האיים.

מעמד באיחוד האירופי לעומת אזרחי הולנד:

אמנות האיחוד האירופי נחתמו על ידי ממלכת הולנד אך הן תקפות רק לחלק האירופאי שלה. החלק הקריבי ("המדינות המרכיבות" ו"הגופים הציבוריים") נחשבים לטריטוריות מעבר לים (Overseas Countries and Territories - OCT), מה שגורם להן להיות בעלות מעמד "שוותפות" בלבד באיחוד האירופי. אמנת שנגן וחוקים אחרים שמיטיבים עם אזרחי האיחוד אינם חלים עליהן. במקרים מסוימים הם נהנים ממימון בפרויקטים של האיחוד ויתרונות בתחום הייצוא אל תחומי האיחוד. בתור אזרחי ממלכת הולנד הם יכולים להצביע בבחירות לפרלמנט האירופאי.

מטבע: בטריטוריות הקריביות של הממלכה אין אחידות מוניטרית. ביורו נעשה שימוש רק בחלק האירופאי של ממלכת הולנד. מתוך "המדינות המרכיבות", ארובה משתמשת בפלורין ארובאי (Aruban Florin), וקורסאו וסן מרטן משתמשות במטבע משותף, גילדר אנטיילאי הולנדי (Netherlands Antillean Guilder). ב"גופים הציבוריים" של מדינת הולנד בקריביים - בונייר, סאבה וסן אוסטזיוס - משתמשים בדולר אמריקאי.

כלל ממלכת הולנד, כולל המדינות בקריביים. לאותן מדינות יש אנשי קשר בניציגויות בינלאומיות בעניינים הנוגעים לתחומי האחריות האוטונומיים שלהן, אך הן מחויבות לפעול בגבולות מדיניות החוץ של הממלכה.

חירויות: לכל מדינה יש מחויבות לשמור על זכויות אדם וחירויות, ודאות משפטית ומשילות תקינה, אך האחריות להבטחת עניינים אלה מוטלת על הממלכה, והיא רשאית להגיב באם היא מחשיבה את צעדי המדינות כבלתי תואמים למדיניות שלה.

הסכמים בינלאומיים: רק הממלכה כפופה לחוק הבינלאומי, כך שרק נציגיה יכולים להיכנס להסכמים ואמנות בינלאומיות. לכל מדינה, כולל אלה בקריביים, יש אחריות אוטונומית לממש את אותן אמנות, אך הממלכה היא זו שמייצגת את כולן כיחידה אחת מול ההסכמים. רק בתחומים שבהן למדינות המרכיבות יש אוטונומיה הן יכולות לנהל מו"מ בעצמן, אך הן מחויבות להשיג את אישור הממלכה. הן יכולות לחתום על מזכרי הבנה (MoU) רק אם הם אינם סותרים את מדיניות החוץ של הממלכה.

משילות: מלך הולנד וילהלם-אלכסנדר מיוצג בכל

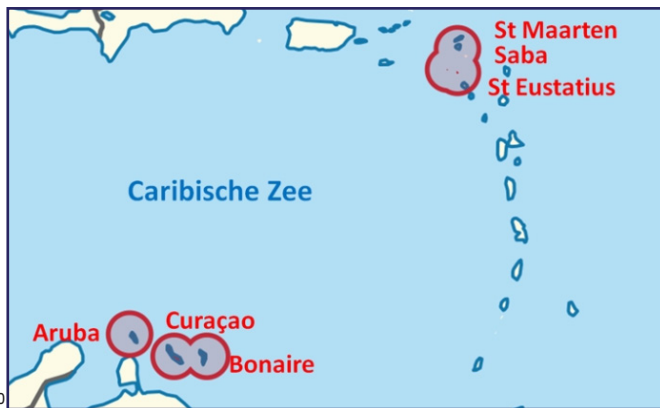
¹⁶ One Kingdom - Four Countries, <https://www.netherlandsandyou.nl/about-the-kingdom/facts-about-the-netherlands/one-kingdom---four-countries>
https://tbineternet.ohchr.org/Treaties/CRPD/Shared%20Documents/NLD/INT_CRPD_ADR_NLD_31837_E.pdf
Charter for the Kingdom of the Netherlands.
<https://www.royal-house.nl/topics/legislation/charter-for-the-kingdom-of-the-netherlands>
Dutch government - Responsibilities of the Netherlands, Aruba, Curaçao and St Maarten | Caribbean Parts of the Kingdom
<https://www.government.nl/topics/caribbean-parts-of-the-kingdom/responsibilities-of-the-netherlands-aruba-curaçao-and-st-maarten> ¹⁷

מקרה בוחן - התניית כספי סיוע למשבר הקורונה בתכתיבי ממלכת הולנד

במאי 2020 הולנד התנתה סיוע כלכלי במשבר הקורונה למדינות ארובה, קורסאו וסן מרטן רק בקבלתם המלאה של התנאים ההולנדים. לטענת הולנד, מיליוני יורו שמוקצים לאיים לא מתקצבים את המטרות שלשמשם נועדו. סיוע כלכלי מחודש אפשרי רק בכל 6 שבועות, שבהם ניתן להעמיד תנאים נוספים. מזכיר המדינה ההולנדי ריימונד קנופס (האחראי על "יחסי הממלכה") קבע בבירור ש"מספר התנאים יעלה עם הזמן. כל מדרגת תשלום תשוחרר אך ורק על בסיס התוצאות."

21 ארובה

20

18

קורסאו וסן מרטן להתאחד ליצירת בלוק משמעותי יותר כנגד הולנד במהלך המו"מ על הסיוע הכלכלי. הולנד עדיין מתנה סיוע כלכלי לאותן מדינות שסבלו ממשבר כלכלי הרסני במהלך הקורונה ברפורמות ממשלתיות. הם כינו את היחסים מול הולנד "יחסי חתול ועכבר" לגבי כיסוי הבור התקציבי וחוסר הודאות לגבי הסכומים שיקבלו המדינות מהולנד. הן גם דורשות גישה לארגוני סיוע בינלאומיים.¹⁷

בפברואר 2022 הגיעו הצדדים לסיכום על ההצעה שהגישה Kingdom Act of the Caribbean Agency, for Reform and Development, COHO בכפוף לאישור הסנאט ההולנדי, להקצאת התקציבים.¹⁹

הממשלה והפרלמנט ההולנדים דורשים בין היתר לקצץ ב-25% מהמשכורות ומהפיצויים שזכאים אליהם עובדי ציבור ונציגי פרלמנט; קיצוץ משמעותי בהוצאה הציבורית ובמספר עובדי הציבור; על המצב בבתי הכלא להיות "אנושי" הרבה יותר, רפורמת מס המחייבת את העשירים לתרום הרבה יותר, וגיוון הכלכלה כך שלא תהיה תלויה אך ורק בתיירות או בתעשיית הזיקוק.

ממשלות בונייר, קורסאו וסן מרטן תלויות לחלוטין בהולנד ואינן יכולות לפנות לצד אחר לסיוע כלכלי.

המזכיר קנופס אמר לפרלמנט: "יש לכם אוטונומיה על פי האמנה [מ-1954], אבל אם אתם תלויים לחלוטין באחרים, האם אתם באמת אוטונומיים?" בנובמבר 2021 הסכימו ראשי הממשלות של ארובה,

17 <https://caribbeanetwork.org/2020/05/21/aruba-curacao-and-sint-maarten-have-to-do-what-the-netherlands-demands-to-get-aid/>

18 <https://caribbeanetwork.ntr.nl/2021/11/12/aruba-curacao-and-sint-maarten-unite-to-form-a-stronger-bloc-against-the-netherlands/>

19 <https://stmaartennews.org/aruba-curacao-sint-maarten-and-the-netherlands-have-reached-agreement-on-the-submission-of-the-proposal-of-the-kingdom-act-of-the-caribbean-agency-for-reform-and-development-coho/>

20 <https://curacao.nu/reisbubbel-met-aruba-en-sint-maarten-nu-ook-opgeheven/>

21 https://www.tripadvisor.co.il/Hotel_Review-g147248-d147644-Reviews-Renaissance_Wind_Creek_Aruba_Resort-Oranjestad_Aruba.html

האי מריאנה
מחוז קולומביה
וירג'ין איילנדס
פורטו ריקו
גואם
Mariana Islands
District of Columbia
Virgin Islands
Puerto Rico
Guam

אזרחות: תושבי הטריטוריות האלה הינם אזרחי ארה"ב ומקבלים מלידה דרכון אמריקאי

ניהול אדמיניסטרטיבי: הממשלה הפדרלית של ארה"ב מחזיקה בריבונות מלאה על טריטוריות אלה, וכך משמרת שליטה מלאה על כלל מדיניות החוץ והביטחון.

תושבי הטריטוריות כפופים **למערכת מיסוי מיוחדת**.

תושבי הטריטוריות אינם זכאים להצביע בבחירות הפדרליות, כלומר אינם יכולים להצביע לנשיא (מלבד וושינגטון די.סי, שמחזיקה במספר קולות אלקטורליים הזהה למדינה הכי פחות מאוכלסת בארה"ב בעקבות הכנסתו לתוקף של התיקון ה-23 לחוקה) **ואין להם סנאטורים שמייצגים אותם בסנאט**. כל אחת מהטריטוריות מיוצגת על ידי **משקיף יחיד ללא זכות הצבעה** בבית הנבחרים, שרשאי לדבר בשם הציבור שהוא מייצג אבל אינו רשאי להצביע על חקיקה.

הגירה ותיירות: בתור אזרחי ארה"ב, תושבי הטריטוריות האלה זכאי להגר באופן חופשי לארה"ב (US mainland). לעומת זאת, תיירים יכולים להיכנס לגואם בלי ויזה רגילה לארה"ב עם טופס פטור מויזה (Visa-Waiver Form) נפרד המיועד לגואם בלבד.

המודל האמריקאי

מיסוי ללא ייצוג, שליטה ללא הצבעה, גיוס ללא אזרחות

על פי המודל האמריקאי, ישנן חמש טריטוריות בלתי משולבות ("Unincorporated territories") אשר הקונגרס קבע שרק חלק מהחוקה האמריקאית חל עליהן, ולמרות שהן מקיימות ממשל עצמי, הן כפופות לכוח החקיקתי של הקונגרס ולסמכותו של הנשיא, על אף שלתושביהן אין זכות להצביע בבחירות.²² חמש הטריטוריות הן גואם, פורטו ריקו, סמואה האמריקאית, וירג'ין איילנדז ואיי צפון מריאנה. לצידן קיים מחוז קולומביה (District of Columbia), ביתה של וושינגטון הבירה, שאיננו בעל מעמד של מדינה מן המניין ואיננו מיוצג רשמית בקונגרס. למרות שחלות עליהן כל החובות האזרחיות, לא חלות עליהן כל הזכויות האזרחיות.

אינן יחידה אחת בענייני תנועה. תושבי סמואה האמריקאית אינם זכאים לאותן זכויות תיירות ועבודה שאליהן זכאים אזרחים אמריקאים, כמו גם שהם אינם זכאים לתהליך אזרחות של איחוד משפחות שזמין עבור אזרחים אמריקאים. גם ארה"ב וגם סמואה האמריקאית מנהלות מדיניות הגירה משלהן כלפי תושביהן בהתאמה, כאשר תושבי סמואה יכולים להיכנס לארה"ב רק במעבר דרך משטרת ההגירה, וגם סמואה זכאית להגביל כניסת אזרחי ארה"ב לשטחה.

באחת הפסיקות של בית המשפט העליון האמריקאי,²⁶ בתיק הנוגע לזכות לאזרחות בטריטוריות של ארה"ב, בית המשפט קבע שהצבעה והזכות לבחור ולהיבחר אינן זכויות טבעיות, אלא זכויות שהן "בלתי נחוצות להגן על אינדיבידואלים באופן ראוי".

סמכות מצומצמת - סמואה האמריקאית

אזרחות: סמואה האמריקאית מייצגת מודל של ריבונות ללא אזרחות או זכויות הצבעה. טריטוריה זו נמצאת אמנם תחת ריבונות אמריקאית מלאה,²⁴ אך **תושביה אינם אזרחים אמריקאים**, אלא נקראים "US Nationals". **אין להם זכות להצביע** לאף בחירות פדרליות בארה"ב והם אינם זכאים לאזרחות אמריקאית, גם אם הם עוברים להתגורר בשטח האם. הם גם אינם זכאים להחזיק במשרות ממשלתיות ואינם זכאים להטבות ממשלתיות שתלויות באזרחות.

מעמד זה של תושבי סמואה איננו אנכרוניסטי - הוא אושש לאחרונה בקביעה של בית המשפט בעתירה שהגישו תושבי סמואה (Tuaua v. United States, 788 F.3d 300 (D.C. Cir. 2015)), בה טענו שבתור תושבי האי תחת שליטתה של ארה"ב הם זכאים חוקתית לאזרחות אמריקאית מלאה.²⁵

ממשל: סמואה האמריקאית מחזיקה במידה של אוטונומיה מקומית - גוף מחוקק, חוקה ומושל - אך על כל אלה **הקונגרס רשאי לגבור**.

הגירה ותיירות: ארה"ב וסמואה האמריקאית

22 <https://www.doi.gov/oia/islands/politicatypes#:~:text=unincorporated%20territory,the%20United%20States%20Constitution%20apply.>

23 <https://harvardlawreview.org/2017/04/us-territories-introduction/#:~:text=American%20Samoa%2C%20Guam%2C%20the%20Northern,the%20U.S.%20Congress's%20plenary%20power.>

24 Samoa was acquired by the U.S. in the Spanish-American war in 1900; it was placed under the jurisdiction of the Department of the Interior in 1951 and given local autonomy in 1967. Unlike other U.S.-controlled territories, it has the unique status in U.S. law of an "outlying possession."

25

26 Downes v. Bidwell, 182 U.S. 244 (1901)

27 https://countries.fandom.com/wiki/United_States_Unincorporated_Territories

28 <https://humanitiesguahan.org/unincorporated/unincorporated-territories-united-states>

29 <https://www.cbp.gov/newsroom/national-media-release/cbp-announces-electronic-version-form-i-736-guam-cnmi-visa-waiver>

המודל הבריטי

מיסוי ללא ייצוג, חקיקה גוברת ללא ערעור

סמכות חוקית: בעוד שטחי החסות אינם רשאים להצביע לפרלמנט, יש לפרלמנט סמכות חקיקתית עליונה עליהם בענייני ביטחון, אזרחות וייצוג דיפלומטי. הוא גם רשאי להבטיח "משילות תקינה" של שטחי החסות - ולהתערב באופן חד-צדדי כדי למנוע "קריסה של הסדר הציבורי או שלטון החוק" או "שחיתות מערכתית".

חוץ וביטחון: הממלכה המאוחדת אחראית באופן מלא לרוב מדיניות החוץ והביטחון של שטחי החסות. הם בעלי מעמד קרוב ל"מדינה" (state) בינלאומית בכך שהם זכאים למאפיינים "מדינתיים" משלהם כמו מטבע ושירות דואר, סיומת דומינים וחוקי מכס מסויימים. יש להם קשרים ישירים מסויימים עם מדינות אחרות בעניינים כמו סחר ומיסוי - אבל לא בענייני ביטחון, הכרה בינ"ל, הגירה וכו'. הם רשאים לפתוח "משרדי סחר" במדינות אחרות, אך בדרך כלל אינם רשאים לשלוח שגרירים לבירות בעולם.

חקיקת פנים: כל שטח חסות נמשל על ידי החוקים שהוא מחוקק. למרות זאת, הפרלמנט הבריטי יכול לחוקק חוקים עבור שטחי החסות מבלי הסכמתם. בפועל, הדבר נדיר בכל הנוגע לענייני פנים "מובהקים". הממלכה המאוחדת לא זקוקה כלל להסכמתם עבור חקיקה בכל הנוגע לתחומי האחריות של הכתר - ביטחון, עניינים בינלאומיים, והבטחה של "משילות תקינה" של שטחי החסות.

הגירה: אין בקרת הגירה בין הממלכה המאוחדת לאיים, אבל מדובר בסידור סטטוטורי ולא חוקתי. בזמן, כל ישות רשאית להגביל ואכן מגבילה את התנועה החופשית אליה וממנה. האי מאן, לדוגמה, מגביל את הזכאות לדיור ולתעסוקה רק לאזרחים בריטים. בריטניה רשאית לנהוג באופן דומה, אך לא עושה זאת בפועל בהתחשב בגודל האוכלוסיה הזעום באיים.

הממלכה המאוחדת מחזיקה בטריטוריות מעבר לים ובשטחי חסות בעלי מעמד אוטונומי וחוקתי משתנה, והקהילה הבינלאומית מסכימה לסידור לפיו יש שישה סוגים שונים של דרכון בריטי, כולל "נתין" (subject) ו"בעל מוצא" (national, בניגוד ל-citizen). למרות כפיפותם המוחלטת של שטחי החסות של הכתר הבריטי לפרלמנט בכל הנוגע ליחסי חוץ, ביטחון ואזרחות, הם אינם רשאים להצביע בבחירות לפרלמנט או רשאים בתנאים מגבילים.

אין דעה אקדמית שגורסת שמדיניות בריטניה לפיה ישנם 6 סוגים שונים של אזרחות ותושבות מהווה הפרה של החוק הבינלאומי, ואין אף טענה שאבחנות אלה מהוות הפרה של זכויות אדם או אזרח של אלו המחזיקים בסוגים "מיוחדים" של לאומיות בריטית.

שטחי חסות של הכתר הבריטי (British Crown Dependencies)

אזרחות: שטחי חסות של הכתר הבריטי כוללים את האי מאן ושטחי החסות ג'אזי וגרנזי. המעמד שלהם נבדל וייחודי מה"טריטוריות מעבר לים" (קולוניות). הן מחזיקות באוטונומיה רחבה יותר שמעניקה להם מעמד של מעין-מדינה. הן אינן ריבוניות, אבל מחזיקות ב"זהות בינלאומית" הנבדלת מזו של הממלכה המאוחדת. בזמן, אין להן זכות להשתתפות אלקטורלית במוסדות הבריטים, ומחזיקות באף פחות זכויות הנובעות ממעמד "אזרח" מאשר טריטוריות שמעבר לים.

הצבעה: אינם זכאים להצביע לפרלמנט ולמוסדות המדינה. האוטונומיה המוגבלת באה עם מגבלה מסויימת על הצבעה - מגבלה טריטוריאלית. תושבי האיים רשאים להגיע לבריטניה ולהצביע שם.

אתר משרד החוץ הבריטי מפרט שישה סוגים שונים של דרכון בריטי:

- **אזרחות בריטית** (British citizenship)
- **אזרח הטריטוריות הבריטיות שמעבר לים** (British overseas territories citizen)
- **אזרח בריטי מעבר לים** (British overseas citizen)
- **נתין בריטי** (British subject)
- **"בעל מוצא" בריטי** (מעבר לים) (British national (overseas))
- **אדם בעל חסות בריטית** (British protected person)

היבטי המשילות:

חוץ וביטחון: שליטה בריטית מלאה על יחסי החוץ והביטחון של הטריטוריות

חקיקה וייצוג: טריטוריות אלו בעלות **גופי חקיקה פנימיים** ולמרות השליטה הבריטית עליהן, לתושביהן אין **מושבים** בפרלמנט הבריטי.

אזרחות והגירה: כל האזרחים הבריטים (British nationals British Overseas) בטריטוריות אלה מוגדרים "אזרחים בריטים שמעבר לים" (Citizens British Overseas Territories). על פי החוק הבריטי על הטריטוריות שמעבר לים מ-2002 (Act 2002), כל האזרחים הבריטים שמעבר לים **זכאים להגיש בקשה לאזרחות בריטית** וגם להגר לבריטניה עצמה (mainland). יש לציין שחוק זה **לא עבר עד שהריבונות על הונג קונג הועברה לסין**.

טריטוריות מעבר לים

(British Overseas Territories)

- ★ Pitcairn Islands
- ★ Saint Helena, Ascension and Tristan da Cunha
 - Saint Helena
 - Ascension Island
 - Tristan da Cunha
- ★ South Georgia and the South Sandwich Islands
- ★ Turks and Caicos Islands

- ★ Anguilla
- ★ Bermuda
- ★ British Antarctic Territory
- ★ British Virgin Islands
- ★ British Indian Ocean Territory
- ★ Cayman Islands
- ★ Falkland Islands
- ★ Gibraltar
- ★ Montserrat

הונג קונג: "מדינה אחת, שתי מערכות"

רקע:

הונג קונג נהייתה לראשונה תחת שליטה בריטית ב-1839, כאשר היקף הטריטוריה שנתון לאדמיניסטרציה הבריטית התרחב במהלך השנים עד ל-1898. על פי הסכם משנת 1898 בין ממשלות בריטניה וסין, רוב הטריטוריה שכוללת את מה שנקרא כעת הונג קונג המודרנית נמסרה בחכירה לבריטניה לתקופה של 100 שנה.

שטח זה במלואו, כולל שטח קטן יותר שבמקור הוסכם להעבירו לידיים בריטיות באופן קבוע, הוחזר לשליטה סין ב-1997 בכפוף להבנות מסוימות שנקבעו ב"הצהרה המשותפת הסינית-בריטית בדבר הונג קונג"³⁰: ההצהרה המשותפת הניחה את היסודות לרעיון ה"מדינה אחת, שתי מערכות" ("One country, two systems"), על פיה הונג קונג משמרת את המערכת הקפיטליסטית וזכויות האזרח שלה על אף שהיא נמסרה לידי סין הקומוניסטית, ומדיניות "אנשי הונג קונג מנהלים את הונג קונג" ("Hong Kong people running Hong Kong"), על פיה יש להעניק להונג קונג מידה רבה של אוטונומיה במנעד רחב של תחומים.

ערב העברתה של הונג קונג מריבונות בריטית לריבונות סינית, הונג קונג הפכה להיות הישות הסוחרת ה-7 בגודלה בעולם ומרכז הבנקאות ה-5 בגודלו בעולם³¹; והחזיקה את נמל המכולות העמוס ביותר בעולם. היום, הונג קונג נהנית מתל"ג לנפש גבוה יותר מפי 3 מזה של סין גופא (mainland China)³².

מעבר לכך, דו"חות אחרונים של האו"ם דירגו את הונג קונג בתור **המדינה ה-4 המוצלחת ביותר בעולם** במדד הפיתוח האנושי, בעוד שסין דורגה במקום ה-79 הנמוך בהרבה.³³

יש להדגיש, **הצלחה מסחררת זו של הונג קונג הושגה על אף זאת שתושבי הונג קונג היו כפופים ל"כיבוש" בריטי, ולא נהנו מאזרחות בריטית בהיקף מלא.**

המדיניות הבריטית הזו הייתה **חוקית לחלוטין ומקובלת על הקהילה הבינלאומית, ונקטעה רק בשל פקיעת התוקף של האמנה והמחויבות של בריטניה להעביר את השטח בחזרה לידי סין.** בלעדי זה, אותו סידור היה יכול להימשך עד היום ולהיות מקובל לחלוטין על כלל הצדדים.

ניתן לציין בפרט את התחומים הבאים:

אזרחות: לפני שהטריטוריה עברה לידיה של סין, תושביה נקראים "אזרחים מעבר לים בעלי לאום בריטי" - "British National (Overseas) citizens".

הצבעה: למרות מעמדה הקודם כשטח חסות של הכתר הבריטי, בניגוד ליתר שטחי החסות (ג'רזי, גרנזי והאי מאן) תושביה לא היו רשאים להגיע לבריטניה בחופשיות על מנת להצביע.

סמכות חוקית:

חוץ וביטחון: הממלכה המאוחדת היתה אחראית באופן מלא לכל מדיניות החוץ והביטחון של הונג קונג.

חקיקת פנים: הפרלמנט הבריטי קבע את החוק בהונג קונג, ושיטת המשפט של הונג קונג היתה שיטת המשפט הבריטית, כאשר היה ניתן להחיל את המשפט הסיני המסורתי כברירה משנית בסוגיות שעירבו סינים.

הגירה: לא היתה זכות הגירה מהונג קונג לממלכה המאוחדת. גם היום, ישנן קריאות בהונג קונג להעדיף את הריבונות הבריטית, גם ללא זכות ההגירה, על הריבונות הסינית.

37

מקרה בוחן – השהיית הממשל המקומי של איי טרקס וקייקוס (Turks and Caicos Islands)

ע"י הממשל הבריטי בקשר עם חשד אירועי שחיתות חמורים

המקומיים לא היו תמימי דעים ביחסם למהלך השהיית הממשל האוטונומי המקומי. למרות הכעסים והתסכול מצד האליטות הפוליטיות באי, היו תושבים מקומיים שבירכו על המהלך. פעיל חברתי מרכזי באי כתב בעיתון שמבקר את השלטון כי "הגיעה לסופו סיוט מתמשך" ושהוא מקווה כי "טרקס וקייקוס יצאו עכשיו מתקופת דיכוי כחברה חזקה יותר, וכי אנחנו כעם נשתמש בהזדמנות הזאת לבנות מחדש את המוסדות שלנו בצורה מושכלת". תושב אחר אמר ש"יום חדש עולה בהיסטוריה של טרקס וקייקוס... אחרי שש שנים של שליטה דיקטטורית, שהתבססה על בורות ויהירות".³⁵

הממשל הבריטי שמר על שליטה ישירה לאורך זמן. בדו"ח ביקורת שנכתב ע"י משרד החוץ הבריטי בדצמבר 2013, נאמר שיש "סיכוי גבוה לשחיתות סיסטמית בממשלה, בבית המחוקקים, ובקרב בעלי תפקידים ציבוריים... הדו"ח ציין, בין היתר, שחיתות בקשר עם שימוש במקרקעין ציבוריים, הידרדרות של המערכת הפיננסית של האיים, הוצאות ציבוריות מופרזות, ושימוש לרעה בשיקול הדעת של בעלי תפקידים. הדו"ח המליץ, בין היתר, להמשיך את השליטה הישירה של משרד החוץ הבריטי על ענייני האיים ולהתנות את החזרה של הממשל המקומי בביצוע רפורמות מבניות".³⁸

באוגוסט 2009 הממשל הבריטי בלונדון לקח שליטה יום-יומית על איי טרקס וקייקוס בקשר עם חשדות חוזרות ומתמשכות לשחיתות ממסדית בטרטוריה. משרד החוץ הבריטי אמר בהקשר זה כי השהיית הממשל המקומי הייתה על מנת שענייני האיים "יחזרו לסדר טוב".

מהלך השהיית הממשל המקומי התרחש על רקע חשדות לשחיתות חמורה מצד ראש הממשלה המקומי, שנחשד כי צבר להחליף ל-"לעצמו הון של מיליונים ע"י נתינת גישה לשטחים ממשלתיים ליזמי נדל"ן פרטיים. ראשות הממשלה עברה לידי המושל הבריטי מטעם הממלכה, ואילו השירותים הממשלתיים המשיכו כסדרם ע"י עובדי המדינה המקומיים".³⁴

30 Hong Kong - Cultural life | Britannica
<https://www.britannica.com/place/Hong-Kong/Cultural-life#ref11638>

31 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/500937/1997_Jan-Jun.pdf

32 Report for Selected Countries and Subjects (imf.org)

33 hdr2021-22pdf_1.pdf (undp.org)

34 UK seizes control of Turks and Caicos over sleaze allegations | Foreign policy | The Guardian

<https://www.theguardian.com/politics/2009/aug/14/turks-caicos-islands-corruption-allegations>

35 Islanders split as Whitehall takes over Turks and Caicos | Politics | The Guardian

<https://www.theguardian.com/politics/2009/aug/16/whitehall-takes-over-turks-caicos>

36 Turks and Caicos Islands Commission of Inquiry 2008-2009 - GOV.UK (www.gov.uk)

<https://www.gov.uk/government/publications/turks-and-caicos-islands-commission-of-inquiry-2008-2009>

37 Photo credit: Shutterstock.com | Debbie Ann Powell